

Citation: Akdağ, G. & Saban, M. & Uygurtürk, H. & Genç, M. (2019), Finansal Tutum Ve Davranışın Yatırım Kararlarına Etkisi: Bartın-Karabük-Zonguldak İllerine Yönelik Bir Araştırma, BMIJ, (2019), 7(5): 2669-2700 doi: <http://dx.doi.org/10.15295/bmij.v7i5.1285>

FİNANSAL TUTUM VE DAVRANIŞIN YATIRIM KARARLARINA ETKİSİ: BARTIN-KARABÜK-ZONGULDAK İLLERİNE YÖNELİK BİR ARAŞTIRMA¹

Gülşen AKDAĞ²

Metin SABAN³

Hasan UYGURTÜRK⁴

Murat GENÇ⁵

Received Date (Başvuru Tarihi): 26/09/2019

Accepted Date (Kabul Tarihi): 05/12/2019

Published Date (Yayın Tarihi):25/12/2019

ÖZ

Bu çalışmada, ekonomik, sosyal ve coğrafi anlamda benzer özellik gösteren Bartın, Karabük, Zonguldak illerindeki bireysel yatırımcıların finansal tutum ve davranışlarının yatırım kararları üzerindeki etkisinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Çalışmada ayrıca finansal tutum ve davranışın analiz kapsamındaki illere göre ve yatırımcıların demografik özelliklerine göre farklılaşp farklılaşmadığı da ortaya konmaya çalışılmıştır. Bu doğrultuda toplam 600 bireysel yatırımcıya anket uygulanmıştır. Çalışmada öncelikle ölçeklerin geçerlilik ve güvenilirlik analizleri gerçekleştirilmiştir. Hipotezlerin sınanmasında T-testi, ANOVA ve çoklu regresyon analizlerinden faydalanılmıştır. Çalışma sonucunda finansal tutum ve finansal davranışların bireysel yatırımcının yatırım kararlarını anlamlı bir biçimde olumlu yönde etkilediği tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Finansal Okuryazarlık, Yatırım Kararı, ANOVA testi

JEL Kodları: G11, G41, M40, M49

THE EFFECT OF FINANCIAL ATTITUDE AND BEHAVIOR ON INVESTMENT DECISIONS: A RESEARCH ON THE PROVINCE OF BARTIN-KARABUK-ZONGULDAK

ABSTRACT

Bartın, Karabük and Zonguldak provinces show similar characteristics in economic, social and geographical terms. The purpose of this study is to determine the effects of financial attitudes and behaviors of individual investors on investment decisions in Bartın, Karabük and Zonguldak provinces. In the study, it has been tried to determine whether financial attitudes and behaviors differ according to provinces within the scope of analysis and investors demographic characteristics. For this purpose, a total of 600 individual investors were surveyed. In study first of all, validity and reliability analyzes of the scales were performed. T-test, ANOVA and multiple regression analyzes were used to test hypotheses. As a result of the study, it was determined that financial attitudes and financial behaviors significantly affect the individual investor's investment decisions in a positive way.

Keywords: Financial Literacy, Investment Decision, ANOVA Test

JEL Kodları: G11, G41, M40, M49

¹ Bu çalışma Bartın Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Anabilim Dalı kapsamında Gülşen Akdağ tarafından hazırlanan "TR 81 DÜZEY 2 BÖLGESİNDEKİ (BARTIN, KARABÜK, ZONGULDAK) BİREYSEL YATIRIMCILARIN FİNANSAL OKURYAZARLIĞI VE BİREYLERİ FİNANSAL YATIRIM KARARINA YÖNLENDİREN FAKTÖRLER" adlı yüksek lisans tezinden türetilmiştir."

² Bartın Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Gulsen.Akdag@isbank.com.tr,

<http://orcid.org/0000-0002-6619-5539>

³ Prof. Dr., Bartın Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, metinsaban@bartin.edu.tr,

<https://orcid.org/0000-0002-5998-6543>

⁴ Doç. Dr., Karabük Üniversitesi, İşletme Fakültesi, hasanuygurturk@karabuk.edu.tr,

<https://orcid.org/0000-0002-9252-0155>

⁵ Dr., Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi, İ.İ.B.F., murat.genç@beun.edu.tr,

<https://orcid.org/0000-0003-0704-3727>

1. GİRİŞ

Son yıllarda dünyada; nüfusun demografik özelliklerinde meydana gelen değişimler, ekonomide ve siyasi otoritelerde yaşanan gelişmeler bireyin tasarruf alışkanlıkları üzerinde etkili olmuştur. Amerika Birleşik Devletleri (ABD) başta olmak üzere birçok ülkede tasarruf eğilimi düşmektedir. Ülkemizde ve dünyada nüfus her geçen gün artmakta, ancak doğal kaynaklar da azalmaktadır. Azalan doğal kaynakların doğru tüketilmesi, yeni kaynakların oluşması, sermaye piyasalarında oluşan fonların artması için bireylerde tasarruf bilincinin artırılması gerekmektedir. Bununla birlikte bireylerin hane gelirinin, ülkelerin fonlarının diğer bir ifadeyle elde edilen kaynakların doğru ve eşit dağılımının sağlanması için bireylerin finansal okuryazarlık seviyeleri yükseltilerek var olan toplumsal bilincin artışı sağlanmalıdır. Bu kapsamda tasarruf ve finansal okuryazarlık birlikte değerlendirilmesi ve analiz edilmesi gereken iki önemli kavram olarak karşımıza çıkmaktadır.

Bu çalışmada, ekonomik, sosyal ve coğrafi yönden benzerlik gösteren, bölgesel kalkınma planları ve nüfus büyüklükleri dikkate alınarak TR81 Düzey 2 Bölgesi olarak adlandırılan Bartın, Karabük, Zonguldak illerindeki bireysel yatırımcıların finansal tutum ve davranışlarının yatırım kararları üzerindeki etkisinin ve finansal tutum ve davranışın söz konusu illere göre ve yatırımcıların demografik özelliklerine göre farklılaşıp farklılaşmadığının belirlenmesi amaçlanmıştır. Yaş, cinsiyet, gelir ve medeni durum gibi demografik özellikler ile finansal tutum ve davranışın arasındaki ilişkinin bilinmesi, reel ekonominin finanse edilebilmesi ve bireylerin tasarrufa yönlendirilmesi bakımından önem arz etmektedir. Söz konusu tutum ve davranışların demografik özelliklere göre nasıl değiştiğini belirlemek, kamu ve özel kurumların yeni geliştirecekleri finansal ürünlerde hangi faktörleri dikkate alacaklarını ortaya koymak bakımından veri sağlayacaktır. Dolayısıyla yatırımcı da kendi özelliklerine uygun finansal ürünlere kavuşma olanağına sahip olabilecektir. Bu amaç doğrultusunda öncelikle finansal okuryazarlık kavramından bahsedilmiş daha sonra bireyleri yatırım kararına yönlendiren faktörler ortaya konmuştur. Çalışmanın uygulama kısmında ise araştırmanın amacı ve önemi ortaya konulmuş, araştırma kapsamını oluşturan söz konusu üç ildeki bireysel yatırımcılar ile yapılan anket çalışması sonucunda değişkenler arasındaki ilişkiler incelenerek elde edilen bulgular analiz edilmiş ve yorumlanmıştır.

2. FİNANSAL OKURYAZARLIK

Finansal okuryazarlık ile ilgili çeşitli yazarların ve araştırmacıların farklı tanımlamaları bulunmaktadır. Finansal okuryazarlık, finansal bilgi ve finansal eğitim terimlerinin genellikle literatürde birbirinin yerine kullanıldığı görülmektedir (Huston,

2010:296). Huston'a göre (2010) finansal okuryazarlık, bireyin etkili finansal kararlar alabilme yeteneği ile ilgilidir. Marcolin ve Abraham'a (2006) göre finansal okuryazarlık; bir banka hesabını dengeleme, bütçe hazırlama, gelecek için tasarruf ve borcu yönetme veya önleme stratejilerini öğrenme becerisi ile insanların bütçeleri, harcamaları ve tasarrufları ile günlük borçlanmaya, yatırım yapmaya ve geleceği planlamaya kadar tüm yönleriyle bilinçli ve güvenli kararlar almalarıdır (Marcolin & Abraham, 2006:1).

Genel olarak finansal okuryazarlık; finansal ürünler, kurumlar ve kavramları da kapsayan böylelikle finansal farkındalık ve bilgiden farklı kavramları da bünyesinde barındıran bir terimi ifade etmektedir. Finansal beceriler, basit-bileşik faiz ödemelerini hesaplama yeteneği ve para yönetimi gibi finansal planlama açısından gerekli olan finansal yetenekler, finansal okuryazarlık kavramı içerisinde yer almaktadır (Xu & Zia, 2012:2).

Noctor ve diğerleri (1992) finansal okuryazarlığı bireylerin paralarını yönetirken bilinçli değerlendirmeler yapabilmesi ve efektif kararlar alabilmesi olarak tanımlamışlardır. Bu tanım yaygın şekilde, Finansal Hizmetler Kurumu (FSA), İngiltere'deki Ulusal Sürekli Yetişkin Eğitim Enstitüsü (NIACE), ANZ Bankası ve Avustralya'daki yetişkin okuryazarlık konseyi de dahil olmak üzere birçok araştırma kuruluşu tarafından benimsenmiştir (Ergin vd., 2014:848).

Ülkenin gelir düzeyine bağlı olarak finansal okuryazarlık düzeyleri değişebilmektedir. Örneğin yüksek gelirli ülkelerde, finansal okuryazarlık genellikle tüketiciyi korumaya yönelik bir tamamlayıcı unsur olarak görülmektedir. Bu nedenle; finansal eğitimin temel amaçlarından biri, bireyleri emekli aylıkları ve mortgage dahil olmak üzere karmaşık bir dizi finansal üründe tercih yapma ve etkili finansal kararlar alma kabiliyetine sahip hale getirebilmektir. Özellikle son yıllarda bireysel emeklilik sistemleri ile bireylerin kendi emeklilik fonlarını kendisinin değerlendirmesinin istenmesi, diğer bir ifade ile emeklilik planlama sorumluluklarının kamu sektöründen bireylere kayması, finans eğitiminin gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerdeki finansal okuryazarlığa etkisinin bir sonucu olarak dikkate alınabilir (Xu & Zia, 2012:2).

Finansal okuryazarlık üzerine farklı ülkelerin yaptığı araştırmalar bulunmaktadır. Amerika Birleşik Devletleri Ulusal Yeterlilik Araştırması sonuçlarına göre, Amerikalıların finansal yeterlilikleri iyi durumda değildir. İngiltere'de Finansal Hizmetler Otoritesinin (FSA) 2005 yılında yaptığı araştırma sonuçlarında İngiltere'de yaşayanların büyük bir bölümünün paraları hakkında etkili kararlar verebilme yeteneği ve güvenine sahip olmadıkları görülmüştür. Kanada'da yapılan finansal okuryazarlık araştırmasında ise, yüksek ve düşük

gelir grubunda yer alan kişilerin finansal okuryazarlık seviyelerinin yeterli olduğu görülmüştür. Avustralya’da da aynı sonuçlar elde edilmiştir. Güney Kore’de finansal okuryazarlık seviyesi genel olarak düşüktür. 2008 yılında Dünya Bankası tarafından Rusya’nın 40 ayrı bölgesinde yapılan finansal okuryazarlık araştırmasında; ülkede ki finansal okuryazarlık seviyesi düşük çıkmış ve finansal tüketicilerin haklarının farkında olmadığı tespit edilmiştir. Almanya’da Koenen ve Lusardi’nin 2011 yılında yaptığı araştırmada finansal okuryazarlık seviyesinin orta düzeyde olduğu, Almanya’da yaşayan kadınların, Almanya’nın doğusunda ikamet edenlerin, düşük gelir grubu ve az eğitimlilerin finansal okuryazarlık seviyeleri daha düşük çıkmıştır. Japonya’da finansal okuryazarlık seviyesi düşük, Birleşik Arap Emirlikleri’nde finansal okuryazarlık beklenen seviyenin çok altında çıkmıştır (Gökmen, 2012: 23-48).

OECD liderliğinde, Atkinson ve Messy (2012) tarafından gerçekleştirilen çalışmada finansal okuryazarlık için geniş bir tanım yapılmış ve sert finansal kararlar alabilmek ve bu kararların sonucunda finansal açıdan refaha kavuşabilmek için gerekli bilinç, bilgi, yetenek, tutum ve davranışların oluşturduğu bir bileşim olarak finansal okuryazarlık ele alınmıştır. Finansal okuryazarlık bileşenlerinin; finansal bilgi, finansal davranış ve finansal tutum olduğu ileri sürülmüştür (GEKA, 2016).

3. FİNANSAL BİLGİ, TUTUM VE DAVRANIŞ

Finansal bilgi; iş olgusu, belge ve kayıt olarak üç aşamalı bir süreçte sonuca ulaşmaktadır. Sonuçlar sisteme girdi olarak tekrar sokulmakta ve aynı süreçten geçirilerek bu kez de finansal bilgiler yönetsel sonuçların oluşmasını sağlamaktadır. Finansal bilgi muhasebe açısından ele alındığında, durumu ifade eden finansal bilgiler ve başarıyı ifade eden finansal bilgiler olarak ikiye ayrılabilir. Durumu ifade edenler, aktif ve pasif nitelikli hesaplar olup; kasa, banka mevduatları, alıcılar, stoklar, demirbaşlar, banka kredileri, ticari borçlar, satıcılar, borç senetleri, sermaye, dönem karı gibi hesaplardır. Başarıyı ifade edenler ise değer hareketinde aynı zamanda durum hesaplarına da etkide bulunan gelir ve gider hesapları olup; satılan malların maliyeti, genel yönetim giderleri, komisyon giderleri, ilk madde ve malzeme giderleri, işçilik ücret ve giderleri gibi hesaplardır (Ersoy, 2012:11).

Finansal bilgi düzeyi, finansal okuryazarlığın belirlenmesindeki bileşenlerden biridir ve bireylerin verecekleri ekonomik kararlarda ya da karşı karşıya kaldıkları finansal olaylarda ihtiyaç duydukları bilgiyi ifade etmektedir. Finansal okuryazar olarak adlandırılan bir kişinin bütçe, sigorta, tasarruf, yatırım, kredi, basit faiz, bileşik faiz, enflasyon, risk, getiri, bilanço gibi temel finans bilgilerine sahip olması beklenmektedir (Doğanay Payziner, 2017:436).

Dünya Bankası finansal okuryazarlığı bilgiden beceriye, beceriden tutumlara ve tutumlardan davranışlara doğru bir bağ şeklinde formüle etmektedir. Bu bağ oldukça önemlidir. Çünkü bilgi tutumları etkilemekte ve tutumlar daha sonra çeşitli davranışlar biçiminde ortaya çıkmaktadır (Holzmann, 2010). Bilinçli birey ve aileler ekonomide finansal faaliyetlerin kısıtlı olmadığına farkındadır. Kendi finansal sorunlarının çözümü ya da tasarruf artırımına yönelik birçok kararda kendisine fayda sağlayacak yollara başvurmakta ve finansal planlarını oluşturmaktadırlar. Bu doğrultuda, bireyler yeterli seviyede sigorta sözleşmelerine sahip olmakta, uygun bir emeklilik planı oluşturmakta ve düzenli bir biçimde birikim yapmaktadırlar (Er & Çetintaş, 2018:62).

Finansal okuryazarlığın bileşenlerinden biri de tutumdur. Tutum; bir şeyin önemini belirlemeye yarayan soyut ölçü, karşılık, kıymet olarak ifade edilebilir. Tutum kavramı genel olarak bireyin çevresindeki herhangi bir olgu veya nesneye ilişkin sahip olduğu tepki eğilimini anlatmaktadır. Bir başka anlatım biçimiyle tutum, bireyin bir durum, olay ya da olgu karşısında ortaya koyması beklenen olası davranış biçimi olarak tanımlanabilir (Sarıgül, 2015:201).

Gelecekteki birikim ve tasarruf planlarını yakından ilgilendiren finansal tutum finansal okuryazarlığın önemli bir bölümüdür. Bireysel yatırımcının; parayı doğru kullanma, idareli tüketme, gelecek için birikim yapma konularında daha önce yaşadığı deneyim ve tecrübeleri sonucunda düzenli bir tavır sergilemesi söz konusudur (Alkaya & Yağlı, 2015: 588). Finansal tutum geleceğe yönelik harcama, birikim yapma gibi parasal konularda alınacak kararları etkilemektedir. Örneğin, geleceği için kaygılanan bireylerin, geleceği için endişe duymayan bireylere kıyasla harcama ve birikim yapma eğilimleri farklı olacaktır (Denk vd., 2018:188).

Finansal okuryazarlığın bir diğer bileşeni de davranıştır. Davranış, bireyin yapabileceği veya deneyebileceği her şey olarak tanımlanabilir. Diğer bir ifade ile davranış bir organizmada yer alan ve organizma tarafından yapılan her türlü eylemdir (Sarıgül, 2015:201). Finansal davranış kavramı sonuç odaklı ele alınacak olursa paranın nasıl harcanacağına yönelik plan yapmak, harcanan paraların hesabını yazılı olarak tutmak, sabit giderleri gözden geçirmek, yazılı bir bütçe oluşturmak şeklinde tanımlanabilir (Xiao vd., 2006). Finansal davranış, en genel anlamda, kişilerin mali durumlarının takibi, dikkatli alışveriş yapmaları, tasarruf ve yatırımları ile kişisel borç ve kredilerini yönetebilmeleri, kısa ve uzun vadede yatırımlarını değerlendirebilmeleri olarak düşünülebilir (Doğanay Payziner, 2017:436). Finansal tutum ve davranışlar bireylerin bilgi, beceri ve kişilik özelliklerinin yanı sıra sosyo-

demografik, karmaşık piyasalar ve finansal ürünler ile kültürel sebeplerden de etkilenmektedir.

4. BİREYLERİ YATIRIM KARARINA YÖNLENDİREN FAKTÖRLER

Bireysel yatırımcının finansal yatırım kararı ve finansal yatırım aracı tercihi üzerinde etkili olan faktörlerin tespiti ve doğru analiz edilmesi, bireysel yatırımcıdan fon temin edilmesi ve sermaye piyasalarına aktarılması açısından önemlidir. Bu kapsamda bireysel yatırımcının aldığı finansal kararlar üzerinde etkili olan faktörler kişisel, çevresel ve finansal faktörler olmak üzere üç ana başlık altında incelenmektedir.

4.1. Kişisel Faktörler

Yatırımcıların yaş, cinsiyet, gelir ve medeni durumu gibi çeşitli özellikleri yatırım kararlarını etkileyebilmektedir. Agnew vd. (2003) yaptıkları çalışmada, erkeklerin pay senetlerine daha fazla yatırım yaptıklarını ve kadınlara kıyasla daha fazla al-sat işleminde bulduklarını, evlilerin bekarlara göre daha agresif yatırım yaptıklarını, yüksek gelirin daha yüksek değerli varlık yatırımlarına neden olduğunu ve daha fazla ticari hacme sahip olduğunu, yaşlı yatırımcıların ise gençlere göre daha fazla al-sat işlemi yaptıklarını belirlemiştirler (Gümüş vd., 2013:81). Kişisel faktörler; yatırımcının bilgi düzeyi ve eğitim durumu, yatırımcının yaşı, meslek ve gelirini kapsamaktadır.

Finansal bilgi, kişilerin duyguları sezgileri ve tecrübeleri ile birleşerek finansal karar alma sürecini oluşturmakta ve sonuçlandırmaktadır. Bilgi eksikliği genelde finansal piyasalarda faaliyet gösteren finansal kurumların aracılığı ile giderilmek istenilmekte ve bilgi edinmenin de maliyeti oluşmaktadır. Finansal konularda bilgisi olmayan bireyler yatırım yapmak istediklerinde; gerekli bilgileri değerlendirmekten uzak olacak ve bilgi gerektirmeyen veya çok az bilgi gerektiren alanlara ilgi gösterecektir (Usul vd., 2002: 135-150). Bireysel yatırımcının eğitim seviyesi de finansal yatırım kararları üzerinde etkilidir. Örneğin ilköğretim mezunu bir bireyin finansal yatırım kararı ve finansal yatırım aracı tercihi ile lisans ve lisansüstü bir bireyin finansal yatırım kararı ve finansal yatırım ürünü tercihi birbirinden farklı olabilmektedir.

Bireysel yatırımcının yaşı da finansal yatırım kararı üzerinde etkilidir. Bireyin ömrü boyunca yaşam evrelerindeki risk algısı, getiri beklentisi, bilgi ve gelir düzeyi farklılaşmaktadır. ABD’de yapılan bir araştırma, bireysel yatırımcıların değerlendirmeleri üzerinde yaşın etkisini incelemiş, genç ve yaşlı yatırımcıların değerlendirmede farklılıklara sahip olduğunu ortaya koymuştur (Salantur, 2015: 118-119). Çalışmaya göre; yaşlı

yatırımcılar yaşamlarında kısa bir zamanın kaldığına inandıkları için gençlere göre daha kısa vadeli finansal yatırım yapmaktadırlar. Ayrıca, bireylerin elde ettikleri gelirden tasarruf için ayırdıkları pay, gençlerde daha yüksek iken yaşlılarda daha düşüktür. Bununla birlikte, tasarrufların yatırıma yöneltilmesi çoğu zaman finansal yatırım araçlarının karşılaştırılmasını ve araştırma yapılmasını gerektirebilir. Son olarak, genç yatırımcıların risk seviyeleri ile finansal araçları elde tutma süreleri yaşlı yatırımcılardan farklılaşmaktadır, gençler risk seviyelerini yüksek tutarken yaşlı yatırımcılar için aynı risk seviyesine çıkmak mümkün olmayabilir. İnsanların yaşları göz önünde bulundurulduğunda risk ve getiri tercihleri için dört bölümden söz edilebilir (Karan, 2004:694). Bu bölümler sırasıyla; biriktirme dönemi, servetini sağlama alma dönemi, harcama dönemi ve ödül dönemidir.

Bireylerin tasarruf edebilmeleri ve bu tasarrufların finansal yatırıma dönüşümünün sağlanabilmesi için, düzenli ve devamlı bir gelire sahip olmaları ve içinde buldukları ülkenin ekonomik koşullarında bu geliri elde edecekleri mesleğe sahip olmaları gerekmektedir. Aynı zamanda yaşam biçimleri de önemli rol oynamaktadır. Kişinin bulunduğu gelir grubu yükseldikçe lüks ve pahalı tüketim mallarına yapılan harcamalarda artmaktadır. Bu nedenle tasarruf için ayırdıkları payı tüketim harcamasına yönlendirebilmektedirler. Bu durumun tam aksine tüketim harcamalarını ancak karşılayacak kadar geliri olan bir bireyin ise tasarruf etme arzusu olsa bile tasarruf yeteneğinin olmayacağı düşünülebilir (Anbar & Eker, 2009:129-150).

4.2. Çevresel Faktörler

Bireylerin finansal yatırım kararları üzerinde etkili rol oynayan bir diğer unsur ise çevresel faktörlerdir. Çevresel faktörler; aile, sosyal ve kültürel çevre olarak sınıflandırılmaktadır. Bireyin yaşamı boyunca kişilik özelliklerinin oluşumunda etkili olan aile aynı zamanda bireyin biyolojik olarak yaşam süresince dahil olduğu ilk gruptur. Bu bakımdan bireyin içinde bulunduğu ailenin, bireyin finansal karar almasında, aldığı kararların onaylanmasında ve tasarruf bilincinin oluşmasında önemli bir rolü bulunmaktadır (Böyükaslan, 2012:76). Çünkü yatırım yapmak isteyen bireyler, tasarruflarını yatırıma yönlendirirken yanlış karar vermek istemedikleri için ailesinin fikrini alıp onayının olup olmadığını öğrenmek isterler.

Çevresel faktörlerden bir diğeri de sosyal ve kültürel çevredir. Kültür en geniş tanımla ile “bir topluluğun yaşam tarzı ya da davranış ve eylemlerini biçimlendiren ortak kurallar veya değerler bütünü” olarak tanımlanabilir (Erkenekli, 2013:17-147). Bireyler içinde buldukları sosyal ve kültürel grupların etkisi altında kalarak, grubun davranış biçimini benimserler. Bu

durum bireyin tüm yaşamını etkisi altına alabileceği gibi finansal yatırım kararları ve tasarruf tercihleri üzerinde de etkili olabilmektedir. Tasarruf sahibinin sosyo-kültürel durumu, karar verme sürecini etkileyerek bireyin normalde yatırım yapmayı düşünmediği ancak içinde bulunduğu sosyal grubun diğer üyelerinin yatırım yapması nedeniyle bir yatırımda bulunması durumunu açıklayabilir. Burada bireyin yatırım davranışı sürü psikoloji olarak nitelendirilmektedir (İnan, 2010: 41). Bireyin davranış ve tutumlarını değiştiren insanlar topluluğu referans grup olarak da ifade edilmektedir. Bu durumda, bireyin bulunduğu sosyo-kültürel çevre referans alınan çevredir. Birey kendine referans kabul ettiği gruba danışarak, yatırım eyleminde grubu rehber edinebilir. Böylelikle tasarruf sahibinin yatırım kararı dâhil olduğu sosyal gruptan etkilenmektedir. Özellikle sermaye piyasasında eski ve tecrübeli olan kişilerin tavsiyelerini dikkatle dinlemek ve yatırım tercihini bu tavsiyeler doğrultusunda yapmak, referans grubunun kişinin yatırım kararını etkilemesine bir örnektir (Usul vd., 2002: 140).

4.3. Finansal Faktörler

Bireysel yatırımcının finansal yatırım kararları üzerinde finansal faktörlerin etkisi önemlidir. Bireyler elde ettikleri gelirden tasarruf amacıyla ayırdıkları payları finansal yatırım aracına yönlendirirken mevcut tasarruflarını korumak, artırmak ve devamlı kılmak isterler. Finansal faktörleri; sermayeyi koruma isteği, değer artışı sağlama isteği ve geliri devamlı kılma isteği şeklinde gruplandırmak mümkündür.

Bir ekonomide yaşanan krizler, enflasyon, faiz oranlarındaki değişkenlik, belirsizlik ortamı bireysel yatırımcının tasarrufunu koruma isteğini artırmaktadır. Tasarruf sahipleri yatırıma yönelirken sürekli enflasyondan çekinirler. Enflasyon, işletmenin sahip olduğu öz sermayenin defter değerinin artmasına neden olsa da söz konusu artış, işletmenin piyasadaki pay senedi fiyatlarının artmasına neden olmamaktadır. Aksine sürekli enflasyon ortamında pay senetleri fiyatları düşebilmektedir. Pay fiyatının düşmesine neden olan bir başka etmen de genel faiz oranıdır. Enflasyon nedeni ile yatırımların değer kaybettiğini gören yatırımcılara, birikimlerini nakit olarak tutabilmek için yüksek oranda faiz ödemek gerekecektir (Küçüksille, 2004:31). Özellikle menkul kıymetlere yatırım yapmayı düşünen tasarruf sahibi sürekli enflasyon ortamında yatırımı tercih etmeyebilir.

Finansal faktörlerden biri de değer artışı sağlama isteğidir. Tasarruf sahipleri, değer artışı elde etmek için, yatırımlarını enflasyon oranının üzerinde değer artışı veya gelir getiren alanlara yönlendirirler. Bunun için de alternatif yatırım araçları arasında en iyiyi bulmaya çalışırlar (Usul vd., 2002:140). Ancak değer artışı sağlama isteği bünyesinde risk barındıran

bir istektir. Çünkü yatırıma yönlendirilen tasarruf da yüksek bir gelir elde etme arzusu yatırımcının riskli yatırım araçlarına yönelmesini gerektirecektir. Ayrıca yüksek enflasyonun yaşandığı dönemlerde söz konusu isteği gerçekleştirmek her zaman mümkün olamayabilir.

Yatırımcılar için değer artışı sağlamak kadar önemli bir başka unsur da geliri devamlı kılma isteğidir. Bireysel yatırımcılar, tasarruflarını bir finansal araca yönlendirirken; tasarrufunu korumak ve değer artışı sağlamak isteğinin yanında yaptığı finansal yatırım ile kendisinin belirleyeceği süre içerisinde devamlı bir gelir elde etmek istemektedirler. Diğer bir ifadeyle yatırım amacını etkileyen en önemli etkenlerden biri yatırımcıların yaptıkları yatırımlarından sürekli ve belirli bir düzeyde gelir elde etme isteğidir (Armağan, 2007:47). Mevduattan elde edilecek faiz geliri, pay senedinden elde edilecek kâr payı geliri vb. finansal yatırımlardan elde edilecek düzenli ve devamlı gelirler bu duruma örnek olarak verilebilir.

5. LİTERATÜR ARAŞTIRMASI

Bu kısımda; bireysel yatırımcının tasarruf eğilimi ve finansal yatırım tercihleri, finansal okuryazarlık ve bireysel yatırımcının finansal okuryazarlık seviyesinin tasarrufa etkisini konu alan kapsamlı değerlendirmeler ve araştırmalar kronolojik sırayla incelenmiştir.

Usul vd. (2002) araştırmalarında Türk Sermaye Piyasası'nda işlem yapan bireysel yatırımcıların tasarruflarını hisse senetlerinde değerlendirirken göstermiş oldukları davranış şekillerini belirlemeye çalışmışlardır. Çalışma sonucunda bireysel yatırımcının tasarruflarını hisse senedinde değerlendirirken sosyo-ekonomik, kişisel etkenler ve çevresel faktörlerin etkisi altında karar aldığı ortaya konulmuştur.

Volpe vd. (2002) çalışmalarında, finansal okuryazarlığı ve okuryazarlık ile çevrimiçi yatırımcı özellikleri arasındaki ilişkiyi incelemek için 530 çevrimiçi yatırımcıyı araştırmışlardır. Çalışma sonuçlarına göre; 50 yaş ve üstü yatırımcılar kendilerine göre genç olanlardan finansal bilgi konusunda daha bilgililerdir. Kadınlar erkeklerden daha düşük yatırım bilgisine sahiptir. Yüksek lisans derecesine sahip yatırımcılar, lise veya üniversite eğitime mezunu olanlardan daha bilgililerdir. Ayrıca internet üzerinden yatırım yapanların yapmayanlara göre daha bilgili olduğu belirlenmiştir.

Al-Tamimi ve Kalli (2009) BAE'de (Birleşik Arap Emirlikleri) yerel finansal piyasalara yatırım yapan bireysel yatırımcıların finansal okuryazarlıklarını ve ayrıca, finansal okuryazarlık ile yatırım kararını etkileyen faktörlerin etkisi arasındaki ilişkiyi incelemek istemişlerdir. Çalışma kapsamında, 290 yatırımcıya üç bölüme ayrılan bir anket uygulanmıştır. Anketin birinci bölümünde demografik özellikler, ikinci bölümde yatırım

kararlarını etkileyen faktörler (37 adet faktör belirlenmiştir) ve son bölümde de finansal okuryazarlığı ölçmeye çalışan doğru/yanlış soruları sorulmuştur. Elde edilen sonuçlara göre; yatırımcılarının finansal okuryazarlıklarının ihtiyaç duyulan seviyeden uzak olduğu, finansal okuryazarlık seviyesinin gelir, eğitim ve işyeri faaliyetinden etkilendiği, yüksek gelirli ve yüksek eğitim derecelerine sahip finans-bankacılık ya da yatırım alanında çalışanların diğer yatırımcılardan daha yüksek finansal okuryazarlık seviyesine sahip olduğu saptanmıştır. Ayrıca, finansal okuryazarlık ile yatırım kararları arasında anlamlı bir ilişki olduğu ve yatırım kararını etkileyen en etkili faktör dini nedenler olduğu tespit edilmiştir.

Anbar ve Eker (2009) çalışmalarında bireylerin finansal risk algısını etkileyen demografik ve sosyo-ekonomik faktörleri incelemişlerdir. Çalışma sonucunda demografik ve sosyo-ekonomik faktörlerin finansal risk algısı üzerinde etkili olduğu ancak finansal risk toleransının ölçülmesi için bu etkenlere ilave olarak bireyin geçmiş tecrübeleri, psikolojik yapısı, dahil olduğu aile, kültür yapısı ve genel ekonomik koşullar üzerinde de durulması gerekliliği ortaya konulmuştur.

Lusardi ve Mitchell (2011) yaptıkları çalışmada, finansal okuryazarlık ile ilgili üç soruya doğru cevap veren bireylerin, emeklilik planlaması için biçimsel yolları (emeklilik seminerine katılmak, kâğıt-kalem ve hesap makinesi ile hesaplama yapmak ve bir finansal planlamacıya danışmak gibi) biçimsel olmayan yollara göre (aile, arkadaşlar ve iş arkadaşlarıyla konuşmak gibi) tercih ettiklerini belirlemişlerdir. Van Rooij vd. (2011) de Hollanda’da benzer sonuçlar elde etmiştir. Onlara göre, yüksek düzeyde finansal okuryazarlık sergileyenler gazete, finansal danışman ve internet gibi kaynaklara finansal okuryazarlığı daha düşük olanlara göre daha yüksek seviyede güvenmektedirler.

Dünya Bankası ve Kalkınma Bakanlığı’nın (2011) “Yüksek Büyümenin Sürdürülebilirliği; Yurtiçi Tasarrufların Rolü, Türkiye Ülke Ekonomik Raporu”nda, genç bağımlılık oranının yüksek olduğu hanelerin tasarruf oranının düşük olduğu, kadınların iş gücüne katılım oranının düşük olduğu, hanehalkı ve özel tasarrufların düşük olduğu, tasarrufların büyük bir bölümünün altın olarak ve yastık altında saklandığı, Türkiye’de finansal okuryazarlık seviyesinin artırılması için sistematik bir yaklaşım ile ulusal finansal okuryazarlık stratejisinin geliştirilmesi gerekliliği, bireysel emeklilik planlarının önemli bir oranda toplam tasarruflar üzerinde etkili olduğu bulguları yer almaktadır.

Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası’nca (2011) “Dünyada ve Türkiye’de Finansal Hizmetlere Erişim ve Finansal Eğitim” başlıklı yayınlanan projede, Türkiye’de ve dünyada finansal erişim seviyesi analiz edilmiştir. Projede Türkiye’de finansal eğitim çalışmaları, diğer

ülkelerdeki örnek çalışmalar ışığında finansal eğitimin önemi, faydası, nasıl geliştirilebileceğine dair öneriler sunulmuştur. İlgili çalışmada Dünya Bankasınca ve literatürde kabul gören finansal hizmetlere erişim kavramı ve ölçüm göstergesi tanımlanmıştır. Buna göre “Finansal erişim, finansal hizmetlerin kullanımında fiyat ve fiyat dışı engellerin olmaması, Finansal erişimin ölçütü ise bir bankada ya da yasal bir finansal kurumda, (çek, tasarruf, sigorta, yatırım, kredi, vs.) herhangi bir hesabı olan yetişkinlerin toplam nüfusa oranı” olarak tanımlanmıştır. Her ülkenin kendi yapısına uygun tasarlanan ulusal finansal eğitim stratejilerinin geliştirilmesi ve uygulanması çözüm önerisi olarak sunulmuştur.

Günay ve Özcan (2012) çalışmalarında, Türkiye’de özel tasarrufları etkileyen faktörleri araştırmış ve elde edilen sonuçlara göre özel tasarrufların en önemli iktisadi belirleyicilerinin atalet ve kamu tasarrufları olduğu tespit edilmiştir.

Er vd. (2014) çalışmalarında Eskişehir, Bursa, İstanbul’daki beş devlet üniversitesinde öğrenim gören 824 öğrencinin finansal okuryazarlık seviyelerini yüz yüze anket tekniği ile tespit etmeye çalışmış ve toplanan veriler kümeleme analizi yöntemi kullanılarak analiz edilmiştir. Çalışma sonucunda araştırmaya katılan öğrencilerin finans ve ekonomi derslerinin sayısı ve çeşitliliğine göre finansal okuryazarlıklarının da farklılık gösterdiği sonucuna ulaşılmıştır.

Calcagno ve Conticone (2015) yaptıkları çalışmada yatırımcıların finansal okuryazarlıklarının profesyonel ve profesyonel olmayan danışmanlık talep etme kararları üzerindeki etkisini incelemişlerdir. Araştırma sonuçlarına göre; profesyonel olmayan danışmanların düşük okuryazarlık sorununu hafifletmek için yeterli olmadığı, finansal okuryazarlığı düzeyi düşük olan yatırımcıların bir danışmana danışma olasılıkları daha düşük olduğu, ancak portföy tercihlerini daha sık devrettikleri ve riskli varlıklara hiç yatırım yapmadıkları belirlenmiştir.

Şengür ve Taban (2015) araştırmalarında Türkiye’deki hanehalkı gelirinin tasarruf üzerindeki etkisini, gelir-tüketim-tasarruf arasındaki ilişkiyi dikkate alarak incelemişlerdir. Çalışmada TÜİK’ten elde edilen ikincil veriler çoklu regresyon modeli kullanılarak analiz edilmiştir. Çalışma sonucunda hanehalkı ücret, prim, yevmiye gelirlerinin tasarruf üzerinde pozitif yönlü etkisi olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca ulusal bazda toplam tüketimi azaltıcı ve toplam tasarrufu artırıcı teşvik ve tedbirlerin uygulanması gerektiği vurgulanmıştır.

Alkaya ve Yağlı (2015) araştırmalarında, ekonomi ve finansal gelişmelerin takibinin, finansal durum yönetme algısının, finansal davranış ve finansal bilgi düzeyinin finansal okuryazarlık açısından üniversite öğrencileri tarafından nasıl algılandığını tespit etmeye çalışmışlardır. Çalışma sonucunda finans konularına karşı finansal tutumların olumlu yönde olmasının finansal davranışlara olumlu yönde yansıdığı ifade edilmiştir.

Güney Ege Kalkınma Ajansı – GEKA'nın (2016) “TR 32 Bölgesinde Finansal Okuryazarlık Düzeyinin Belirlenmesi ve Geliştirilmesine Yönelik Çözüm Önerileri” başlıklı proje raporunda; TR 32 Bölgesinde yer alan Aydın, Denizli, Muğla'da yaşayan 15-74 yaş aralığındaki kişilerin finansal okuryazarlık seviyelerinin tespit edilebilmesi için anket yönetimi uygulanmış ve elde edilen veriler analiz edilmiştir. Çalışma sonucunda cinsiyete, farklı yaş ve gelir gruplarına göre finansal okuryazarlık seviyesinin farklılaştığı tespit edilmiştir.

Baysa ve Karaca (2016) çalışmalarında Tokat merkez ilçede bireysel, ticari ve tarımsal olarak sınıflandırılan banka müşterilerinin finansal okuryazarlık düzeylerini belirlemeyi amaçlamışlardır. Araştırma sonuçlarına göre; banka müşterileri gruplarının finansal okuryazarlık seviyesinin düşük olduğu, finansal okuryazarlık seviyesinin söz konusu müşteri grupları içerisinde en düşük olanının tarımsal müşteri grubu, en fazla olanının ise ticari müşteri grubu olduğu belirlenmiştir.

Çolak ve Öztürkler (2017) tarafından yapılan çalışmada Türkiye’de hanehalkının ortalama tasarruf eğiliminin düşük olduğu ve gelir düzeyinin yükseltilmesi ile tasarrufların da artacağı vurgulanmıştır. Ayrıca elde edilen sonuçlar çerçevesinde, Türkiye’de büyümenin finansmanında ihtiyaç duyulan tasarrufların seviyesini artırmak için Gayri Safi Yurtiçi Hasıla (GSYH) artışlarının istikrarlı olması gerektiği ileri sürülmüştür.

Öngen ve Öngen (2018) yaptıkları çalışmada üniversite öğrencilerine yönelik finansal okuryazarlık eğitiminin, öğrencilerin finansal okuryazarlık düzeyleri üzerindeki etkisini ve öğrencilerin finansal okuryazarlık düzeylerinin sosyo-demografik özelliklerine göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek istemişlerdir. Çalışma sonucunda öğrencilerin finansal okuryazarlık düzeylerinin düşük olduğu saptanmıştır. Özellikle faiz, menkul kıymet, kredi kartlarının işlevi ve işleyişi ile finansal ürünlerin risk karşılaştırması konularında, öğrencilerin finansal okuryazar olmadıkları belirlenmiştir.

Durmuşkaya ve Kavas (2018) Türkiye’deki akademisyenlerin finansal okuryazarlık düzeylerini ölçmeyi amaçlamışlardır. Temel ve gelişmiş finansal okuryazarlık düzeylerini

ölçen soruları toplam 415 akademisyene yöneltilmişlerdir. Araştırma sonuçlarına göre; erkek akademisyenlerin kadınlardan, sosyal bilimler alanında çalışan akademisyenlerin sağlık bilimlerinde çalışanlardan, lisansüstü mezunu olan akademisyenlerin lisans mezunu olanlardan, öğretim görevlisi ve öğretim üyesi olan akademisyenlerin araştırma görevlisi olanlardan finansal açıdan daha okuryazar olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bununla birlikte akademisyenlerin yaşları arttıkça finansal okuryazarlık düzeylerinin arttığı saptanmıştır.

Arianti (2018) araştırmasında finansal okuryazarlık, finansal davranış ve gelirin yatırım kararına etkisini analiz etmiştir. Araştırmanın sonuçlarına göre finansal okuryazarlığın yatırım kararları üzerinde önemli bir etkisi yoktur. Finansal davranış ve gelirin ise yatırım kararları üzerinde önemli bir etkisinin olduğu saptanmıştır.

Wierzbitzki vd. (2019) çalışmalarında finansal tutum ve davranışlarla ilgili önceki yapılan araştırmalarda, yatırımcıların tasarruf etkilerinin büyüklüğü ile ilgili olarak önemli bir heterojenliğin olduğunu belirterek, yatırımcıların kendilerine belirtilen finansal tutum ve davranışlarla ilgili eğilimi ölçmek istemişlerdir. Sonuç olarak; ABD'li yatırımcıların finansal tutum ve davranışlarının “finansal planlama”, “kaygı”, “finansal sorunlara ilgi” ve “dürtüyle finansal karar alma” olmak üzere dört boyuttan meydana geldiği söylenebilir. Söz konusu boyutlara göre, finansal kararlarının uzun vadeli sonuçlarında yoğunlaşan yatırımcılar açısından ortalama olarak daha düşük tasarruf eğiliminin olduğu belirlenmiştir.

Gołębiewska vd. (2019) yaptıkları araştırmada yatırımcıların seçtiği davranışsal faktörlerin bireysel yatırım kararları vermesinde lider olarak etkilerini araştırmışlardır. Bu amaca ulaşmak için, yapay bir borsadaki yatırımcıların bireysel davranışlarını gözlemlemişlerdir. Çalışmada, yatırımcıların yatırım kararlarını etkileyebilecek rasyonel ve deneysel psikolojik ölçekler ile yatırımcıların kayıplara ve risk tutumlarına karşı duygusal tepkilerine ilişkin kişisel değerlendirmeleri iki faktör olarak ayrılmıştır. Sonuç olarak erkek yatırımcılarda yatırım yapma eğiliminin; yaş, karar verme zamanı, sezgisel gücü, risk tutumu, yatırım tecrübesi ve bilişsel ihtiyaç olmak üzere altı faktörden etkilendiğini bulmuşlardır. Bazı yatırımcıların deneyim ve duyulara daha fazla ihtiyaç olması durumunda yatırım yapmaktan kaçındığı ve analiz edilen firmanın görünüşte olumlu mali sonuçları olması durumunda ise sezgisel güç ile yatırım yapma eğiliminin arttığı belirlenmiştir. Kadın yatırımcılarda ise verilen yatırım kararında, bilişsel ihtiyacın ve sezgisel gücün gerekli olduğuna yönelik önemli bir etki saptanmıştır. Kadınların yatırım yapma eğilimini etkileyen faktörler ise yabancılara güven ve kayıplar karşısında beklenen duygusal tepkidir.

Cude vd. (2019) Tahran Menkul Kıymetler Borsası'nda bulunan yatırımcılardan kolayda örnekleme yöntemi ile nesnel ve öznel finansal bilgiyi ve finans bilgisine olan aşırı güveni incelemek için veri toplamışlardır. Sonuçlara göre; diğer toplumlarla karşılaştırıldığında, İranlılar özellikle faiz oranları ile ilgili temel ya da ileri düzey finansal bilgi sorularında iyi bir performans sergilememiştir. Regresyon analizi sonucu, temel finansal bilgilere ilişkin demografik özelliklerin gelir, işgücü durumu ve öğrenci olmak olduğunu ortaya çıkarmıştır. İleri düzeyde finansal bilgi ile ilgili demografik özellikler ise eğitim, iş gücü durumu ve yaş olarak belirlenmiştir. Yüksek gelir ve eğitim, herhangi birinin finansal bilgisine olan aşırı güveni azaltmıştır. Erkek öğrencilerin ise başkasının finansal bilgisine aşırı güveni daha yüksektir.

Khan vd. (2019) ise çalışmalarında web sayfalarındaki açıklamaların seçim paradoksu, yatırımcı deneyimi, finansal okuryazarlık ve yatırım kararı verme arasındaki ilişkide aracılık yönünü belirlemek istemişlerdir. Bu amaçla 200 kişiden elde edilen veri ile yapısal eşitlik modelini içeren ampirik bir çalışma yapılmıştır. Bulgulara göre; seçim paradoksunun, yatırımcı deneyiminin ve finansal okuryazarlığın yatırım kararının verilmesinde doğrudan olumlu etkisinin olduğunu belirlenmiştir. Ayrıca web sayfalarındaki açıklamaların seçim paradoksu, yatırımcı deneyimi, finansal okuryazarlık ve yatırım kararı verme arasında arabuluculuk görevi üstlenmesine yönelik sonuçlara rastlanmıştır.

Niazi ve Malik (2019) sosyo-demografik ve davranışsal özelliklerin genel topluluğun varlık tahsisine ilişkin kararlar üzerindeki etkisini incelemişlerdir. Anket aracılığı ile 775 katılımcıya toplam 70 soru sorulmuştur. Sonuçlara göre, finansal okuryazarlığın sosyo-demografik, finansal tutum ve karar verme davranışlarıyla ilişkili olarak yatırım çeşitliliği üzerinde önemli etkisinin olduğunu tespit edilmiştir. Ayrıca, yaş, eğitim ve gelirdeki artışla birlikte yatırım çeşitliliğinin de arttığı belirlenmiştir.

6. ÇALIŞMANIN KAPSAMI, YÖNTEM VE VERİLER

Bireyler temel ihtiyaçlarını karşıladıktan sonra gelirlerinin kalan kısmını biriktirme eğilimi gösterirler. Bu birikimler tasarruf adını almaktadır. Bireylerin tasarruflarını doğru ve verimli bir şekilde değerlendirmeleri ve düzenli tasarruf alışkanlığını edinmelerinde, finansal bilgi düzeyleri, eğitimleri, okuryazarlıkları en önemli etkidir. Bireylerin doğru yatırım aracını seçerek tasarruflarını yönlendirmeleri, böylelikle onları üretken ve verimli hale getirmeleri ülkenin toplam sermaye birikimine olumlu katkı sağlamaktadır. Bir ülkenin büyümesi için düzenli biriken ve devamlılık arz eden tasarruflara ihtiyaç vardır.

Bu çalışmada, ekonomik, sosyal ve coğrafi anlamda benzer özellik gösteren Bartın, Karabük, Zonguldak illerindeki bireysel yatırımcıların finansal tutum ve davranışlarının yatırım kararları üzerindeki etkisinin belirlenmesi, finansal tutum ve davranışın söz konusu illere göre ve yatırımcıların demografik özelliklerine göre farklılaşıp farklılaşmadığının belirlenmesi amaçlanmıştır. Çalışmada ayrıca bireysel yatırımcıları yatırım kararına yönlendiren faktörlerin demografik özelliklere ve illere göre farklılaşıp farklılaşmadığı da belirlenmeye çalışılmıştır. Araştırmada anket tekniği kullanılmış ve Bartın, Karabük ve Zonguldak illerinde yaşayan farklı meslek gruplarına mensup bireysel yatırımcılar üzerinde uygulanmıştır. Araştırma evreni; Zonguldak, Bartın, Karabük illerinde ikamet eden ve çeşitli finansal ürünleri kullanan bireylerden oluşmaktadır. Örneklem ise tesadüfi olmayan örnekleme yöntemlerinden kolayda örnekleme yöntemi ile seçilen toplam 600 bireysel yatırımcıdan oluşmaktadır. Bu kapsamda; Bartın, Karabük, Zonguldak illerinde ikamet eden toplam 600 bireysel yatırımcıya anket elden ulaştırılmış ve yüz yüze görüşme ile anket formundaki soruların yanıtlanması sağlanmıştır.

Dört bölümden ve toplam 56 sorudan oluşan anketin birinci bölümü, ankete katılan bireysel yatırımcının tanımlanmasına yardımcı olan 14 sorudan oluşmaktadır. Anketin ikinci bölümü, finansal ürünlerin bilinirliğine yönelik 13 sorudan ve finansal ürün işlem kanalları seçimine yönelik 4 sorudan oluşmaktadır. Anketin üçüncü bölümü, katılımcıların finansal okur-yazarlık seviyelerini ölçmek üzere hazırlanan 3 adet finansal tutum, 7 adet finansal davranış sorusundan oluşmaktadır. Anketin dördüncü bölümü, bireysel yatırımcıyı yatırım kararına yönlendiren faktörlerin tespiti ve ölçümüne yönelik olarak hazırlanan 15 sorudan oluşmaktadır. Anket formunda yer alan soruların oluşturulmasında Dünya Bankası ile Sermaye Piyasası Kurulu (SPK) iş birliği ile hazırlanan Türkiye Finansal Yeterlilik Araştırması'nda yer alan finansal okuryazarlık standart modülü içerisindeki sorulardan ve literatürdeki kaynaklardan yararlanılmıştır (Alkaya & Yağlı, 2015; Bayram, 2010; Ergin vd., 2014; OECD ve INFE, 2011; Sarıgül, 2015; Temizel, 2010; Küçük, 2014). Anket yöntemi ile elde edilen veriler SPSS paket programı ile analiz edilmiştir. Çalışmada her bölümle ilgili ölçeklerin ortalamaları kullanılmış ve ölçeklerin güvenilirliklerini test etmek amacıyla Cronbach's Alpha güvenilirlik katsayısı hesaplanmıştır. Ölçeklerin güvenilir olduğu tespit edikten sonra 600 adet anket verisinin normal dağılım gösterdiği kabul edildiğinden parametrik testlerden T-testi ve ANOVA testi uygulanmıştır. Bazı hipotezlerdeki neden sonuç ilişkisini ve yönünü ortaya koymak için ise regresyon analizi yapılmıştır.

Araştırma kapsamında; demografik özellikler ile anketin uygulandığı illere göre finansal tutum, finansal davranış, bireysel yatırımcıyı yatırım kararına yönlendiren faktörler arasındaki ilişki ve farklılaşma incelenmiştir. Bu doğrultuda araştırmanın hipotezleri aşağıdaki gibi oluşturulmuştur:

H₁: Finansal Tutum, demografik özelliklere göre farklılaşmaktadır.

H₂: Finansal Tutum, anketin uygulandığı illere göre farklılaşmaktadır.

H₃: Finansal Davranış, demografik özelliklere göre farklılaşmaktadır.

H₄: Finansal Davranış, anketin uygulandığı illere göre farklılaşmaktadır.

H₅: Bireysel Yatırımcıyı Yatırım Kararına Yönlendiren Faktörler, demografik özelliklere göre farklılaşmaktadır.

H₆: Bireysel Yatırımcıyı Yatırım Kararına Yönlendiren Faktörler, anketin uygulandığı illere göre farklılaşmaktadır.

H₇: Finansal tutumlar, yatırım kararını pozitif yönlü etkiler.

H₈: Finansal davranış, yatırım kararını pozitif yönlü etkiler.

H₁, H₂, H₃, H₄, H₅ ve H₆ hipotezlerinin testleri için iki grubun ortalamalarının karşılaştırmasında kullanılan T-testi ve ANOVA analizleri; H₇ ve H₈ hipotezlerinde ise değişkenler arasındaki neden sonuç ilişkisini ve bu ilişkinin seviyesini ortaya koymak amacı ile regresyon analizleri gerçekleştirilmiştir.

7. BULGULAR

Bu kısımda araştırmaya katılanların demografik bilgileri, ölçeklere ilişkin güvenilirlik testleri ile hipotezlere ilişkin analizler ve sonuçlar yer almaktadır. Araştırmaya katılan deneklerin cinsiyet, yaş, medeni durum, öğrenim düzeyi, meslek, aylık gelir, kişilik özelliklerine ilişkin bulguların frekans ve yüzde dağılımları Tablo 1’de gösterilmiştir.

Tablo 1. Araştırmaya Katılan Bireysel Yatırımcıların Demografik Özellikleri

Demografik Özellikler		Dağılım	
		Frekans (f)	Yüzde
Cinsiyet	Kadın	172	28,7
	Erkek	428	71,3
Medeni Durum	Evli	393	65,5
	Bekar	207	34,5
Yaş	24 yaş ve altı	74	12,3
	25 - 34 yaş arası	213	35,5
	35 - 45 yaş arası	223	37,16
	46 - 55 yaş arası	74	12,3
	56 - 64 yaş arası	14	2,3
	65 yaş ve üzeri	2	0,34
Eğitim Düzeyi	Lise ve altı	263	43,83
	Önlisans	140	23,34
	Lisans	155	25,83
	Lisans Üstü	42	7
Meslek	İşçi	284	47,3
	Memur	114	19
	Emekli	48	8
	Öğrenci	21	3,5
	Serbest Meslek	40	6,7
	Ev Hanımı	15	2,5
	Diğer	78	13
Kişilik Özellikleri	Güvenli	203	33,8
	Dikkatli	208	34,7
	Endişeli	82	13,7
	Duygusal	107	17,8
Aylık Gelir	0 - 1.404 -TL	60	10
	1.405 - 2.000 - TL	126	21
	2.001 - 3.000 - TL	200	33,3
	3.000 -TL ve üzeri	214	35,7
Yatırım Yapma Süresi	1 Yıldan az	169	28,2
	1 - 3 Yıl arası	188	31,3
	4 - 6 Yıl arası	128	21,3
	7 - 10 Yıl arası	56	9,3
	10 Yıldan fazla	59	9,8
TOPLAM		600	%100

Tablo 1'den de görüleceği üzere araştırma kapsamına dahil edilen farklı meslek gruplarına mensup bireysel yatırımcıların demografik özellikleri aşağıdaki gibi özetlenebilir. Bireysel yatırımcıların;

- %28,7'si (172) kadın ve %71,3'ü (428) erkek cinsiyet dağılımından oluşmaktadır.
- %65,5'i (393) evli ve %34,5'i (207) bekar medeni durum dağılımından oluşmaktadır.
- %12,3'ü (74) 24 yaşın altında, %35,5'i (213) 25-34 yaş arası, %37,16'sı (223) 35-45 yaş arası, %12,3'ü (74) 46-55 yaş arası, %2,3'ü (14) 56-64 yaş arası ve %0,34'ü (22) 65 yaş ve üstünde yaş dağılımından oluşmaktadır.
- %43,83'ü (263) lise ve altı, %23,34'ü (140) önlisans, %25,83'ü (155) lisans ve %7'si (42) lisans üstü öğrenim düzeyi dağılımından oluşmaktadır.
- %47,3'ü (284) işçi, %19'u (114) memur, %8'i (48) emekli, %3,5'i (21) öğrenci, %6,7'si (40) serbest meslek, %2,5'i (15) ev hanımı ve %13'ü (78) diğer meslek grupları dağılımından oluşmaktadır.
- %33,8'i (203) güvenli, %34,7'si (208) dikkatli, %13,7'si (82) endişeli ve %17,8'i (107) duygusal kişilik özellikleri dağılımından oluşmaktadır.
- %10'u (60) 1.404 –TL ve altında, %21'i (126) 1.405 –TL - 2.000 –TL, %33,3'ü (200) 2.001 –TL - 3.000 –TL ve %35,7'si (214) 3.000 –TL ve üzeri gelir dağılımından oluşmaktadır.
- %28,2'si (169) 1 yıldan az, %31,3'ü (188) 1-3 yıl arası, %21,3'ü (128) 4-6 yıl arası, %9,3'ü (56) 7-10 yıl arası ve %9,8'i (59) 10 yıldan fazla süredir yatırım yapan dağılımından oluşmaktadır.

Araştırma kapsamında, finansal tutum, finansal davranış ve yatırım kararına yönlendiren faktörlerin ölçeklerine yönelik güvenilirlik analizleri gerçekleştirilmiştir.

Tablo 2. Ölçeklerin Güvenilirlik Analizi Sonuçları

Ölçek/Boyut	α (Cronbach Alfa)	N
Finansal Tutum	,578	3
Finansal Davranış	,639	6
Yatırım Kararı	,851	15

Analiz sonuçlarına göre finansal tutum ($\alpha= ,578$) ölçeğinin güvenilirliğinin düşük ancak kabul edilebilir, finansal davranış ($\alpha= ,639$) ölçeğinin güvenilir ve yatırım kararı ($\alpha=$

,851) ölçeğinin oldukça güvenilir olduğu tespit edilmiştir. Finansal davranış ölçeğindeki üçüncü ifade ölçeğin güvenilirliği olumsuz etkilediği için ölçekten çıkartılmış ve diğer altı ifade ile ölçeğe ait analizler gerçekleştirilmiştir. Çalışmada kullanılan iki farklı ölçeğin güvenilirlik değerlerinin analizler için uygun olduğu görülmektedir. Bu durumda anketlerin tutarlı bir şekilde doldurulduğu söylenebilir.

H₁ hipotezinin (Finansal tutum, demografik özelliklere göre farklılaşmaktadır) test sonuçları aşağıdaki tabloda yer almaktadır. Hipotez testleri kapsamında T-Testi ve ANOVA testleri gerçekleştirilmiştir.

Tablo 3 incelendiğinde; finansal tutumun meslek, aylık gelir ve yatırım yapma süresi ile anlamlı olarak farklılaştığı görülmektedir. Finansal tutuma ilişkin önermelerin yüksek ortalama değerleri bireylerin finansal tutumlarının düşük olduğuna işaret etmektedir. Buna göre meslek değişkeninde 2,98 ortalama ile diğer seçeneğini işaretleyen deneklerin en fazla finansal tutumluluk gösteren grup olduğu söylenebilir. 3,79 ortalama ile ev hanımı ve öğrenci meslek gruplarının finansal tutumluluklarının düşük olduğu görülmektedir. Aylık gelir değişkeninde ise 3000 TL ve üzeri gelir grubunun 3,09 ortalama ile diğer gelir gruplarından finansal anlamda daha tutumlu olduğu belirtilebilir. Bu değişkende dikkat çekici nokta gelir seviyesi düşüğe finansal tutumluluğun da düşmesidir. Nitekim 3,53 ortalama ile en düşük finansal tutum sergileyen gelir grubu 0-1404 TL gelir grubudur. Son olarak yatırım yapma süresine göre 1 yıldan az yatırım yapma süresi olan deneklerin 3,09 ortalama ile en yüksek finansal tutumluluğa sahip olduğu söylenebilir. Bu bulgulara göre finansal tutumun demografik değişkenlerden sadece meslek, aylık gelir ve yatırım yapma süresi değişkenlerine göre anlamlı olarak farklılaştığı görülmektedir. H₂ hipotezi (Finansal tutum, anketin uygulandığı illere göre farklılaşmaktadır) kapsamında gerçekleştirilen ANOVA testi sonuçlarına Tablo 4’de yer verilmiştir.

Tablo 3. Finansal Tutum ve Demografik Değişkenler

Finansal Tutum / Değişkenler		N	Ort.	S.S.	F	Sig. (p)
Cinsiyet	Kadın	172	3,43	1,06	2,03	.154
	Erkek	428	3,23	0,99		
Medeni Durum	Evli	393	3,2	0,99	.918	.338
	Bekar	207	3,47	1,03		
Yaş	24 ve altı	74	3,56	0,82	1,72	.128
	25-34	213	3,3	1		
	35-45	223	3,23	1,05		
	46-55	74	3,16	1,02		
	55-64	14	3,57	1,27		
	65 ve üzeri	2	3,16	1,64		
Eğitim Düzeyi	Lise ve altı	263	3,33	0,98	1,19	.311
	Önlisans	140	3,35	1		
	Lisans	155	3,16	1,02		
	Lisansüstü	42	3,32	1,18		
Meslek	İşçi	284	3,32	0,95	5,79	.000**
	Memur	114	3,27	0,97		
	Emekli	48	3,41	0,99		
	Öğrenci	21	3,79	0,89		
	Serbest M.	40	3,21	1,01		
	Ev Hanımı	15	3,79	1,43		
	Diğer	78	2,98	1,08		
Kişilik Özellikleri	Güvenli	203	3,25	0,92	1,35	.255
	Dikkatli	208	3,27	1,06		
	Endişeli	82	3,5	1,12		
	Duygusal	107	3,24	1		
Aylık Gelir (TL)	0-1404	60	3,53	0,99	4,79	.003*
	1405-2000	126	3,42	1,03		
	2001-3000	200	3,35	1		
	3000 ve üstü	214	3,09	0,99		
Yatırım Yapma Süresi	1 yıldan az	169	3,09	1,02	6,09	.000**
	1-3 yıl arası	188	3,35	0,98		
	4-6 yıl arası	128	3,61	0,99		
	7-10 yıl arası	56	3,14	0,95		
	10 yıl üstü	59	3,11	1,02		

N=600; Ort= ortalama, S.S.= standart sapma, *p<0,01, **p<0,05

Tablo 4. İl Bazında Finansal Tutum

Finansal Tutum / Değişkenler		N	Ort.	S.S.	F	Sig. (p)
Anketin Uygulandığı İller	Karabük	400	3,42	1,05	9,88	.000**
	Bartın	100	3,01	0,98		
	Zonguldak	100	3,07	0,75		
N=600; Ort= ortalama, S.S.= standart sapma, *p<0,01, **p<0,05,						

Tablo 4 incelendiğinde; finansal tutumun anketin uygulandığı illere göre anlamlı olarak farklılaştığı, Bartın ilinin ise en düşük ortalama ile (3,01) en yüksek finansal tutum sergilediği görülmektedir. Karabük ili ise 3,42 ortalama ile en düşük finansal tutuma sahiptir. Bu durumda Bartın ilindeki bireylerin diğer iki ildeki bireylerden daha tutumlu olduğu söylenebilir. Böylece “finansal tutum, anketin uygulandığı illere göre farklılaşmaktadır (H₂)” hipotezi kabul edilmiştir.

H₃ hipotezinin (Finansal davranış, demografik özelliklere göre farklılaşmaktadır) test sonuçları aşağıdaki tabloda yer almaktadır. Bu kapsamda T-Testi ve ANOVA testleri gerçekleştirilmiştir.

Tablo 5’de yer alan bulgular incelendiğinde; finansal davranış ile demografik özellikler arasında anlamlı bir farklılık tespit edilememiştir. Bu durumda “finansal davranış, demografik özelliklere göre farklılaşmaktadır” (H₃) hipotezi reddedilmiştir.

Tablo 5. Finansal Davranış ve Demografik Değişkenler

Finansal Davranış / Değişkenler		N	Ort.	S.S.	F	Sig. (p)
Cinsiyet	Kadın	172	3,9	0,66	.192	.662
	Erkek	428	3,91	0,63		
Medeni Durum	Evli	393	3,92	0,65	2,33	.093
	Bekar	207	3,88	0,61		
Yaş	24 ve altı	74	3,86	0,48	.785	.561
	25-34	213	3,96	0,6		
	35-45	223	3,89	0,71		
	46-55	74	3,9	0,68		
	55-64	14	3,73	0,5		
	65 ve üzeri	2	3,5	0,47		
Eğitim Düzeyi	Lise ve altı	263	3,91	0,67	2,13	.095
	Önlisans	140	3,8	0,73		
	Lisans	155	3,98	0,53		
	Lisansüstü	42	3,99	0,41		
Meslek	İşçi	284	3,89	0,67	1,32	.244
	Memur	114	3,95	0,62		
	Emekli	48	4,06	0,5		
	Öğrenci	21	3,79	0,53		
	Serbest Meslek	40	4,02	0,63		
	Ev Hanımı	15	3,71	1,01		
	Diğer	78	3,83	0,55		
Kişilik Özellikleri	Güvenli	203	3,98	0,63	1,33	.264
	Dikkatli	208	3,89	0,65		
	Endişeli	82	3,83	0,63		
	Duygusal	107	3,88	0,65		
Aylık Gelir (TL)	0-1404	60	3,9	0,6	.271	.847
	1405-2000	126	3,86	0,63		
	2001-3000	200	3,92	0,6		
	3000 ve üstü	214	3,92	0,69		
Yatırım Yapma Süresi	1 yıldan az	169	3,88	0,65	.971	.453
	1-3 yıl arası	188	3,86	0,62		
	4-6 yıl arası	128	3,99	0,59		
	7-10 yıl arası	56	3,91	0,73		
	10 yıl üstü	59	3,95	0,67		

N=600; Ort= ortalama, S.S.= standart sapma, *p<0,01, **p<0,05

H₄ hipotezi (Finansal davranış, anketin uygulandığı illere göre farklılaşmaktadır) kapsamında gerçekleştirilen ANOVA testi sonuçlarına aşağıdaki tabloda yer verilmiştir.

Tablo 6. İl Bazında Finansal Davranış

Finansal Davranış / Değişkenler		N	Ort.	S.S.	F	Sig. (p)
Anketin Uygulandığı İller	Karabük	400	3,88	0,65	1,49	.225
	Bartın	100	4,01	0,6		
	Zonguldak	100	3,90	0,61		

N=600; Ort= ortalama, S.S.= standart sapma, *p<0,01, **p<0,05,

Tablo 6'ya göre p değerinin %5'ten büyük olması sebebi ile finansal davranış ile anketin uygulandığı iller arasındaki anlamlı bir farklılıktan söz edilememektedir. Bu nedenle "finansal davranış, anketin uygulandığı illere göre farklılaşmaktadır" (H_4) hipotezi reddedilmiştir.

H_5 hipotezinin (Bireysel yatırımcıyı yatırım kararına yönlendiren faktörler, demografik özelliklere göre farklılaşmaktadır) test sonuçları aşağıdaki tabloda yer almaktadır. Hipotez testleri kapsamında T-Testi ve ANOVA testleri gerçekleştirilmiştir.

Tablo 7. Yatırım Kararına Yönlendiren Faktörler ve Demografik Değişkenler

Yatırım Kararına Yönlendiren Faktörler / Değişkenler		N	Ort.	S.S.	F	Sig. (p)
Cinsiyet	Kadın	172	3,38	0,69	32143	.171
	Erkek	428	3,3	0,66		
Medeni Durum	Evli	393	3,28	0,68	.017	.897
	Bekar	207	3,41	0,64		
Yaş	24 ve altı	74	3,47	0,55	2,08	.066
	25-34	213	3,34	0,64		
	35-45	223	3,27	0,74		
	46-55	74	3,2	0,64		
	55-64	14	3,56	0,5		
	65 ve üzeri	2	3,9	0,23		
Eğitim Düzeyi	Lise ve altı	263	3,28	0,64	11324	.268
	Önlisans	140	3,3	0,77		
	Lisans	155	3,36	0,65		
	Lisansüstü	42	3,48	0,5		
Meslek	İşçi	284	3,22	0,69	8,32	.000**
	Memur	114	3,52	0,58		
	Emekli	48	3,76	0,4		
	Öğrenci	21	3,54	0,67		
	Serbest M.	40	3,3	0,57		
	Ev Hanımı	15	3,11	1		
	Diğer	78	3,11	0,62		
Kişilik Özellikleri	Güvenli	203	3,28	0,61	2,63	.049*
	Dikkatli	208	3,33	0,68		
	Endişeli	82	3,5	0,72		
	Duygusal	107	3,24	0,7		
Aylık Gelir (TL)	0-1404	60	3,38	0,61	3,29	.020*
	1405-2000	126	3,43	0,57		
	2001-3000	200	3,35	0,7		
	3000 ve üstü	214	3,21	0,7		
Yatırım Yapma Süresi	1 yıldan az	169	3,2	0,63	11	.000**
	1-3 yıl arası	188	3,43	0,6		
	4-6 yıl arası	128	3,54	0,66		
	7-10 yıl arası	56	3,2	0,69		
	10 yıl üstü	59	2,96	0,76		
N=600; Ort= ortalama, S.S.= standart sapma, *p<0,01, **p<0,05						

Tablo 7'ye göre yatırım kararını etkileyen faktörler, meslek, kişilik özellikleri, aylık gelir ve yatırım yapma süresi değişkenleri ile anlamlı olarak farklılaşmaktadır. Meslek değişkeni incelendiğinde emekli seçeneğini işaretleyen deneklerin 3,76 ortalama ile yatırım kararı alırken çeşitli faktörlerden en fazla etkilenen, 3,11 ortalama ile ev hanımı ve diğer meslek gruplarının ise en az etkilenen gruplar olduğu görülmektedir. Kişilik özellikleri

değişkenine bakıldığında endişeli seçeneğini işaretleyen grupların yatırım kararını etkileyen faktörlerden en fazla etkilenen grup olduğu (3,50) gözlemlenmektedir.

Aylık gelir değişkenine bakıldığında 1405-2000 TL gelir grubundaki deneklerin (3,43) yatırım kararlarında çeşitli faktörlerden diğer gruplara göre daha fazla etkilendiği söylenebilir. Yatırım yapma süresine bakıldığında 4-6 yıl yatırım yapma süresi olan deneklerin 3,54 ile yatırım kararlarında çeşitli faktörlerden diğer deneklere göre daha fazla etkilendiği, 10 yıl ve üzerinde yatırım yapma süresi bulunanların ise bu faktörlerden daha az etkilendiği (2,96) belirtilebilir. Bu bulgular bireyin bilgi, gelir ve tecrübesi arttıkça yatırım kararında çevresel faktörlerden daha az etkileneceğini göstermektedir. Buna göre bireysel yatırımcıyı yatırım kararına yönlendiren faktörler, demografik özelliklerden meslek, kişilik özellikleri, aylık gelir ve yatırım yapma süresi değişkenlerine göre anlamlı olarak farklılaşmaktadır.

H₆ hipotezi (Bireysel yatırımcıyı yatırım kararına yönlendiren faktörler, anketin uygulandığı illere göre farklılaşmaktadır) kapsamında gerçekleştirilen ANOVA testi sonuçlarına aşağıdaki tabloda yer verilmiştir.

Tablo 8. İl Bazında Bireyleri Yatırım Kararına Yönlendiren Faktörler

Yatırım Kararına Yönlendiren Faktörler / Değişkenler		N	Ort.	S.S.	F	Sig. (p)
Anketin Uygulandığı İller	Karabük	400	3,32	0,73	.067	.935
	Bartın	100	3,33	0,58		
	Zonguldak	100	3,3	0,51		

N=600; Ort= ortalama, S.S.= standart sapma, *p<0,01, **p<0,05

Tablo 8’de yer alan p değerinin (.935) %5’ten büyük olması sebebi ile bireyleri yatırım kararına yönlendiren faktörlerin analiz kapsamına alınan iller bazında farklılaşmadığı belirlenmiştir. Bu durumda, “bireysel yatırımcıyı yatırım kararına yönlendiren faktörler, anketin uygulandığı illere göre farklılaşmaktadır” (H₆) hipotezi reddedilmiştir.

H₇ hipotezini (Finansal tutumlar, yatırım kararını pozitif yönlü etkiler) test etmek için gerçekleştirilen regresyon analizi sonuçlarına Tablo 9’da yer verilmiştir.

Tablo 9. Finansal Tutumun Yatırım Kararına Etkisi-Regresyon Analizi

Bağımsız Değişken	B	SH _B	β	t	Sig. (p)
Sabit	2,411	0,085		28,364	.000
Finansal Tutum	0,278	0,025	0,418	11,266	.000**
R=0,41 R ² =0,17 F=126,927 p=0,00; *p<0,01, **p<0,05					

Tablo 9’da finansal tutum boyutu ile yatırım kararı değişkenlerine ilişkin regresyon analizi sonuçları görülmektedir. Bu tablodaki bulgulara göre finansal tutumun yatırım kararı üzerinde pozitif ve anlamlı bir etkisi olduğu (p=0,00, p<0,01) tespit edilmiştir. Finansal tutum değişkeni tek başına yatırım kararı değişkenindeki toplam varyansın %17’sini (R²=0,17) açıklamaktadır. Bu sonuçlara göre finansal tutumun yatırım kararı üzerinde anlamlı ve pozitif bir etkisi olduğu söylenebilir. Diğer bir ifadeyle bireylerin finansal tutumluluk düzeyleri yatırım kararını yönlendiren faktörleri etkilemekte ve kararlarını belli bir oranda şekillendirmektedir. Dolayısı ile H₇ hipotezi olan “finansal tutumlar, yatırım kararını pozitif yönlü etkiler” hipotezi kabul edilmiştir.

H₈ hipotezini (Finansal davranışlar, yatırım kararını pozitif yönlü etkiler) test etmek için gerçekleştirilen regresyon analizi sonuçlarına Tablo 10’da yer verilmiştir.

Tablo 10. Finansal Davranışın Yatırım Kararına Etkisi-Regresyon Analizi

Bağımsız Değişken	B	SH _B	β	t	Sig. (p)
Sabit	2,134	0,163		13,117	.000
Finansal Davranış	0,305	0,041	0,291	7,426	.000**
R=0,29 R ² =0,08 F=55,150 p=0,00; *p<0,01, **p<0,05					

Tablo 10’a göre finansal davranışın da yatırım kararı üzerinde pozitif ve anlamlı bir etkisi olduğu (p=0,00, p<0,01) tespit edilmiştir. Finansal davranış değişkeni tek başına yatırım kararı değişkenindeki toplam varyansın %8’ini (R²=0,08) açıklamaktadır. Bu bulgulardan yola çıkarak finansal davranışların yatırım kararını etkilediği söylenebilir. Böylece H₈ hipotezi olan “finansal davranışın, yatırım kararını pozitif yönlü etkiler” hipotezi kabul edilmiştir.

7. SONUÇ

Finansal okuryazarlık, bireylerin finans alanında bilgi temelli kararlar almasını sağlayan yeterlilik düzeyidir. Ülkemizde ve dünyada nüfus her geçen gün artmakta, ancak doğal kaynaklar da azalmaktadır. Azalan doğal kaynakların doğru tüketilmesi, yeni

kaynakların oluşması, sermaye piyasalarında oluşan fonların artması için bireylerde tasarruf bilincinin artırılması gerekmektedir. Finansal piyasaların etkinliğinin artırılması, sermaye piyasalarının güçlendirilmesi, bir ülke ekonomisine aktarılan fonların artışının sağlanabilmesi için, bireylerin finansal okuryazarlık seviyelerinin tespit edilerek finans temelli bilgi seviyelerinin artırılması ve tasarruf bilincinin güçlendirilmesi önem arz etmektedir.

Bu çalışmada, ekonomik, sosyal ve coğrafi yönden benzerlik gösteren, bölgesel kalkınma planları ve nüfus büyüklükleri dikkate alınarak TR81 Düzey 2 Bölgesi olarak adlandırılan Bartın, Karabük, Zonguldak illerindeki bireysel yatırımcıların finansal tutum ve davranışlarının yatırım kararları üzerindeki etkisinin belirlenmesi, finansal tutum ve davranışın adı geçen illere göre ve yatırımcıların demografik özelliklerine göre farklılaşp farklılaşmadığının belirlenmesi amaçlanmıştır. Ayrıca bireysel yatırımcıları yatırım kararına yönlendiren faktörlerin demografik özelliklere ve söz konusu illere göre farklılaşp farklılaşmadığı da belirlenmeye çalışılmıştır. Bu doğrultuda tesadüfi olmayan örnekleme yöntemlerinden kolayda örnekleme yöntemi ile seçilen toplam 600 bireysel yatırımcıya hazırlanan anket formu elden ulaştırılmış ve yüz yüze görüşme ile anket formundaki soruların yanıtlanması sağlanmıştır.

Hipotezler ile ilgili gerçekleştirilen testler kapsamında, finansal tutumun demografik değişkenlerden sadece meslek, aylık gelir ve yatırım yapma süresi değişkenlerine göre anlamlı olarak farklılaştığı, Bartın, Karabük ve Zonguldak illerindeki bireysel yatırımcılar arasında ise finansal tutum bakımından anlamlı bir farklılık olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca, finansal davranışın demografik özelliklere göre farklılaşmadığı ve Bartın, Karabük ve Zonguldak illerindeki bireysel yatırımcılar arasında ise finansal davranış bakımından anlamlı bir farklılık olmadığı belirlenmiştir. Bireysel yatırımcıyı yatırım kararına yönlendiren faktörlerin demografik özelliklerden meslek, kişilik özellikleri, aylık gelir ve yatırım yapma süresi değişkenlerine göre anlamlı olarak farklılaştığı ve bireyleri yatırım kararına yönlendiren faktörlerin analiz kapsamına alınan iller bazında farklılaşmadığı belirlenmiştir. Son olarak, finansal tutum ve davranışların yatırım kararını anlamlı ve pozitif yönlü etkilediği tespit edilmiştir.

Reel ekonominin finanse edilebilmesi ve gereken fonların temin edilmesi için bireylerin tasarrufa yönelmeleri gerekmektedir. Bu noktada bireylerin finansal okuryazarlık seviyelerinin artmasının da ülke ekonomisine ve finansal sisteme önemli faydası bulunmaktadır. Bireylerin finansal okuryazarlık seviyelerinin artması birçok değişkene bağlı olmakla birlikte, artışın sağlanması için eğitim, sosyal ve kültürel alanda orta ve uzun vadeli

stratejik planlamaların yapılması gerekmektedir. Kısa vadede bireyleri tasarrufa yönlendirebilmek için kolay ulaşılabilir, kullanılabilir ve anlaşılabilir finansal yatırım ürünlerinin iyi tanıtılması ve bireylerin ihtiyaçlarına yönelik farklı enstrümanların hayata geçirilmesi gerekmektedir. Bu bağlamda özellikle bankacılık sektörünün bireysel yatırımcının finansal okuryazarlık seviyesini iyi analiz etmesi ve sonrasında doğru finansal yatırım ürününü oluşturarak önermesi önem arz etmektedir.

KAYNAKÇA

- Alkaya, A., & Yağlı, İ. (2015). Finansal okuryazarlık - finansal bilgi, davranış ve tutum: Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi İİBF öğrencileri üzerine bir uygulama. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 8(40), 585-599.
- Al-Tamimi, H.A.H., & Kalli A.A.B. (2009). Financial literacy and investment decisions of UAE. *Investors, Journal of Risk Finance*, 10(5), 500-516.
- Anbar, A., & Eker, M. (2009). Bireysel yatırımcıların finansal risk algılamalarını etkileyen demografik ve sosyoekonomik faktörler. *ZKÜ-Zonguldak Karaelmas Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(9), 129-150.
- Arianti, B.F. (2018) The influence of financial literacy, financial behavior and income on investment decision. *Economics and Accounting Journal*, 1(1), 1-10.
- Armağan, S. (2007). *Kar dağıtım politikalarının bireysel yatırımcı kararları üzerine etkileri ve bir uygulama* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü
- Atkinson, A., & Messy, F.A. (2012). *Measuring financial literacy: results of the OECD / international network on financial education (INFE) pilot study*. OECD Working Papers on Finance, Insurance and Private Pensions 15, OECD Publishing.
- Bayram, S. S. (2010). *Finansal okuryazarlık ve para yönetimi davranışları: Anadolu Üniversitesi öğrencileri üzerine uygulama* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Anadolu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü
- Baysa, E., & Karaca, S. (2016). Finansal okuryazarlık ve banka müşteri segmentasyonları üzerine bir uygulama. *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, (71), 109-126.
- Böyükaslan, A. (2012). *Bireysel yatırımcıları finansal yatırım kararına yönlendiren faktörlerin davranışsal finans açısından incelenmesi: Afyonkarahisar örneği* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Afyon Kocatepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü
- Calcagno, R., & Monticone, C., (2015). Financial literacy and the demand for financial advice, *Journal of Banking and Finance* (50), 363-380.
- Cude. B.J., Chatterjee, S., & Tavosi, J., (2019). Financial knowledge among Iranian investors. https://www.researchgate.net/publication/334382000_Financial_Knowledge_among_Iranian_Investors. Erişim Tarihi: 13.11.2019
- Çolak, Ö.F., & Öztürkler, H. (2017). Tasarrufun belirleyicileri: küresel tasarruf eğiliminde değişim ve Türkiye’de hanehalkı tasarruf eğiliminin analizi, *Bankacılar Dergisi*, 23(82), 3-44.
- Denk, Z., Demir, Ö., & Sezgin, E. (2018). Kartlı ödeme sistemlerinin finansal davranış ve tutum üzerindeki etkisi: Elazığ-Malatya ili avm müşterileri örneği. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 28 (1), 187-202.

- Doğanay Payziner, P. (2017), Finansal okuryazarlığa ilişkin tutum ve davranışların belirlenmesi: sağlık yönetimi bölümü öğrencileri üzerine bir araştırma. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 5 (58), 432-452.
- Durmuşkaya, S., & Kavas, Y. (2018). Akademik gelişim ve finansal okuryazarlık arasındaki ilişkinin tespiti üzerine bir araştırma. *Yönetim ve Ekonomi: Celal Bayar Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 25 (3), 925-939.
- Dünya Bankası. (2011). Yüksek büyümenin sürdürülebilirliği: yurtiçi tasarrufların rolü, *Türkiye Ülke Ekonomik Raporu. Rapor No. 66301-TR*, http://siteresources.worldbank.org/TURKEYINTURKISHEXTN/Resources/455687-1331626580764/CEM_Yurtici_Tasarruflar_tammetin.pdf, Erişim Tarihi: 02.11.2018
- Er, B., & Çetintaş, M . (2018). İşçilerde finansal okuryazarlık: finansal bilgi, tutum ve davranış eksenli bir araştırma. *Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 1 (2), 61-71.
- Er, F., Temizel, F., Özdemir, A., & Sönmez, H. (2014). Lisans eğitim programlarının finansal okuryazarlık düzeyine etkisinin araştırılması: Türkiye örneği. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 14(4), 113-125.
- Ergin, E., Ergün, B., & Şahin, A. (2014) Finansal okuryazarlık: işletme bölümü öğrencileri üzerine bir çalışma. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*. 7(34), 847-864.
- Erkenekli, M. (2013). Toplumsal kültür araştırmaları için değer merkezli bütünleşik bir kültür modeli önerisi. *Savunma Bilimleri Dergisi*, 12(1), 147-171.
- Ersoy, M. (2012). Finansal bilgilerin yönetimi sürecinde muhasebe bilgi sistemi. *Finansal Araştırmalar ve Çalışmalar Dergisi*, 3 (6), 9-21.
- Golebiewska, A. B., Czerwonka, L. & Kozłowski, A., (2019). Leading behavioral characteristics and investors' decisions: an experimental approach, https://www.researchgate.net/publication/332660506_Leading_Behavioral_Characteristics_and_Investors%27_Decisions_An_Experimental_Approach. Erişim Tarihi: 13.11.2019
- Gökmen, H. (2012). *Finansal okuryazarlık*. İstanbul: Hiperlink Yayınları.
- Gümüş, F.B., Koç M., & Agalarova M. (2013). Bireysel yatırımcıların yatırım kararları üzerinde etkili olan demografik ve psikolojik faktörlerin tespiti üzerine bir çalışma: Türkiye ve Azerbaycan uygulaması. *Kafkas Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 4(6), 71-94.
- Günay, A., & Özcan, K.M. (2012). *Türkiye'de özel tasarrufları belirleyen unsurlar*, Erişim Tarihi: 07.10.2017, <http://www.tek.org.tr/dosyalar/tasarruflar2.pdf>
- Güney Ege Kalkınma Ajansı (GEKA) (2016). *TR32 bölgesinde finansal okuryazarlık düzeyinin belirlenmesi ve geliştirilmesine yönelik çözüm önerileri projesi sonuç raporu*. Aydın.
- Holzmann, R. (2010). *Bringing financial literacy and education to low and middle income countries: the need to review, adjust and extend current wisdom*. Erişim Tarihi: 10.11.2018, <http://ftp.iza.org/dp5114.pdf>
- Huston, S. J. (2010). Measuring financial literacy, *Journal of Consumer Affairs*, 44(2), 296-316.

- İnan, A. (2010). *Bireysel yatırımcıların yatırım tercihlerinin analitik hiyerarşi prosesi ile değerlendirilmesi* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Trakya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü
- Karan, M. B. (2004). *Yatırım analizi ve portföy yönetimi*. Ankara: Gazi Kitabevi.
- Khan, N., Latif, K., Sohail, N., & Zahid, Z. (2019). Web disclosure as mediating role in the relationship between paradox of choice, investor experience, financial literacy and investment decision making: evidence from China. *Journal of Accounting and Finance in Emerging Economies*, 5(1), 83-92.
- Küçük, A. (2014). Bireysel yatırımcıları finansal yatırım kararına yönlendiren faktörlerin davranışsal finans açısından ele alınması: Osmaniye örneği, *Akademik Araştırmalar ve Çalışmalar Dergisi*, Sayı 11, 115-118.
- Küçüksille, E. (2004). *Optimal Portföy Oluşturmaya Davranışsal Bir Yaklaşım* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü
- Lusardi, A. & Mitchell, O. (2011). Financial literacy and planning: implications for retirement Well-being, Olivia S. Mitchell ve Annamaria Lusardi, (Ed.), *Financial literacy: implications for retirement security and the financial marketplace* içinde (s. 17-39). İngiltere: Oxford University Press.
- Marcolin, S. & Abraham, A., (2006). *Financial literacy research: current literature and future opportunities*. 3rd International Conference of Contemporary Business, 21-22 September, Leura.
- Niazi, M. K. S. & Malik, Q. A. (2019). Financial attitude and investment decision making - moderating role of financial literacy. *NUML International Journal of Business & Management*, 14(1), 102-115.
- OECD & International Network on Financial Education (INFE) (2011). Measuring financial literacy: core questionnaire in measuring financial literacy: questionnaire and guidance notes for conducting an internationally comparable survey of financial literacy. Paris: OECD.
- Öngen, H. B., & Öngen, E. (2018). Finansal okuryazarlık eğitiminin, üniversite öğrencilerinin finansal okuryazarlık düzeyleri üzerine etkisi: Adnan Menderes Üniversitesi Aydın iktisat fakültesi örneği. *Akademik Bakış Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler Dergisi*, (66), 222-238.
- Salantur, Ş. M. (2015). *Bireysel Emeklilik Katılımcılarının Sistemden Erken Çıkma Riskinin Değerlendirilmesi* (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü
- Sarıgül, H. (2015). Finansal okuryazarlık tutum ve davranış ölçeği: geliştirme, geçerlik ve güvenilirlik. *Yönetim ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 13, (1), 200-218.
- Şengür, M. ve Taban, S. (2015). Gelir dağılımı-tasarruf ilişkisi: Türkiye’de hanehalkı gelir türünün tasarruflar üzerindeki etkisi, *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 16(1), 49-72.
- Temizel, F. (2010). *Mavi yakalılarda finansal okuryazarlık*, İstanbul: Beta Yayınları.
- Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası (TCMB), (2011). *Dünyada ve Türkiye’de finansal hizmetlere erişim ve finansal Eğitim*. Erişim Tarihi: 02.11.2018, <http://www.tcmb.gov.tr>
- Uşul, H., Bekçi, İ., & Eroğlu, A. H. (2002). Bireysel yatırımcıların hisse senedi edinimine etki eden sosyo-ekonomik etkenler. *Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 19, 135-150.

- Van Rooij, M., Lusardi, A. & Alessie, R., (2011). Financial literacy and stock market participation. *Journal of Financial Economics*, 101 (2), 449-472.
- Volpe, R.P., Kotel, J.E., & Chen, H., (2002). A survey of investment literacy among online investors. *Financial Counseling and Planning*, 13 (1), 1-13.
- Wierzbitzki, M., Seidens, S., & Rudolf, M., (2019). Financial attitudes, behaviours, and the disposition effect. https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3339102 Erişim Tarihi: 13.11.2019.
- Xiao, J.J., Sorhaindo, B. & Garman, E.T. (2006). Financial behaviours of consumers in credit counselling. *International Journal of Consumer Studies*, 30(2), 108–121.
- Xu, L. ve Zia, B. (2012). *Financial literacy around the world: an overview of the evidence with practical suggestions for the way forward*. <http://documents.worldbank.org/curated/en/264001468340889422/pdf/WPS6107.pdf>, Erişim Tarihi: 05.07.2018.